

**ПРЕСА ЗАКАРПАТТЯ ЯК ДЖЕРЕЛО З ІСТОРІЇ
УКРАЇНСЬКО-УГОРСЬКИХ ВІДНОСИН
(1991-2001 рр.)**

Закарпатську область охоплює досить розгалужена мережа засобів масової інформації. Це пов'язано з її географічним розташуванням, адже край межує з чотирма державами – Польщею, Словаччиною, Угорщиною та Румунією. Внаслідок цього більшість населення має широкий доступ до державних, комерційних, приватних, а також до зарубіжних джерел масової комунікації.

В Закарпатті найбільшу кількість, а відповідно і питому вагу, мають обласні видання. На першому місці за тиражем – газети облдержадміністрації і обласної ради “Новини Закарпаття”. Друге і третє місця поперемінно займають опозиційні до обласної влади газети “Срібна Земля” і “Ріо - інформ”. Певною мірою нейтральну до влади позицію займає “Срібна Земля - фест”, і повністю опозиційною вважає себе партійна газета – “Карпатський голос” (орган крайової організації НРУ). Слід зауважити, що за останні роки впав тираж газети “Карпаті і газ сов” (угорськокомовна, що в перекладі означає “Карпатське слово правди”). Засновником цього видання є облдержадміністрація, обласна рада і Товариство угорської культури Закарпаття (ТУКЗ). Із 5 липня 1997 р. відновився випуск найстарішої в краї газети “Закарпатська правда”, яка до 1990 р. була органом обкому партії і облвиконкому. Потім це видання стало громадсько-політичним тижневиком, яке зайняло послідовно нейтральну позицію [1].

В даній роботі до уваги береться саме вищезгадана преса, на сторінках якої, на наш погляд, найповніше висвітлюються питання українсько-угорських відносин за роки незалежності України (1991-2001 рр.). З огляду на велику кількість публікацій по даній темі в деяких виданнях, будемо користуватися хронологічно-тематичним методом у характеристиці преси і звертати увагу на найбільш значимі роботи. Всі, без винятку,

газети протягом 90-х років висвітлювали одні і ті ж питання, щоправда кожна з них часом акцентувала більшу увагу на тій чи іншій проблемі. Тематикою українсько-угорських взаємин стали такі аспекти, як політичне співробітництво між Україною та Угорською Республікою, економічні, культурні, освітні та наукові зв'язки, і окремо хотілося б виділити питання, пов'язане із спорудженням пам'ятного знаку на Верещькому перевалі на честь 1100-річчя віднайдення угорцями батьківщини, що викликало бурхливу дискусію на сторінках обласної преси, і не тільки. Також варта зазначити, що публікації про які йтиме мова, носять публіцистичний характер, рідше – науково-популярний, оскільки призначені для широкого загалу читачів.

З січня 1991 р. (тоді вийшла у світ) і до нині найчитабельнішим і доступним періодичним виданням в краї є "Новини Закарпаття". Починаючи з 1991 р. з усіх газет області на українській мові "Новини Закарпаття" найбільше приділяють уваги українсько-угорським зв'язкам. Основна увага звертається на розвиток політичних відносин між двома країнами, економічне співробітництво, культурне та наукове. Характерним є те, що найбільша кількість статей друкується на сторінках газети саме на початку 90-х років. Це обумовлено тим, що після здобуття Україною незалежності і визнання її Угорщиною встановлюються дружні, добросусідські відносини між державами. Підписання Договору про основи добросусідства та співробітництва між Україною та Угорською Республікою від 6 грудня 1991 р. [2] стало добрим підґрунтям для різних дискусій на шпальтах як обласної, так і загальноукраїнської преси.

Чи не найбільший інтерес у газетярів викликала також Декларація про принципи співробітництва між Українською Радянською Соціалістичною Республікою та Угорською Республікою по забезпеченню прав національних меншостей від 31 травня 1991 р. [3] та ще 9 документів, що були підписані під час офіційного візиту тоді ще голови Верховної Ради УРСР Л. Кравчука до Угорщини наприкінці травня 1991 р. [4]. Підписання вищезгаданої Декларації стало поштовхом до дослідження такого питання, як становище угорської національної меншини в Україні і на Закарпатті. Доречно

відмітити, що у процесі розвитку двосторонніх відносин, не дивлячись на політичне, економічне й культурне співробітництво, головним питанням для Угорщини було те, як забезпечуються права угорської національної меншини на Закарпатті. І через призму ставлення української влади до закарпатських угорців в певній мірі визначалася політика угорського уряду до України. Звичайно, все це відображалось в обласній пресі.

Якщо розглядати публікації в "Новинах Закарпаття" за 1991-1995 рр., то слід відзначити, що всі вони розповідають про становлення добросусідських відносин між двома країнами на цьому етапі [5], про відкриття дипломатичних представництв (українського в Угорщині та угорського в Україні) [6], про груднію, пов'язану з перетинанням українсько-угорського кордону [7]. Частими на сторінках газети є інтерв'ю з послами і консулами обох країн [8].

В 1993 р. у зв'язку з виникненням міжрегіональної асоціації "Карпатський Єврорегіон", до якої увійшли і Україна (Закарпатська область), і Угорщина, з'являється нова тема для преси, зокрема, про транскордонне співробітництво. Протягом 1993-1995 рр. в "Новинах Закарпаття" публікується інформація про основні події в Єврорегіоні, появлення якого стало можливим завдяки змінам, які відбулися в громадсько-політичному житті держав-сусідів [9].

Однак, на загальному фоні висвітлення українсько-угорських взаємин, основну увагу "Новини Закарпаття" приділяють розглядові питань, пов'язаних із налагодженням дружніх та взаємовигідних контактів між Угорщиною і Закарпаттям [10]. Адже їх пов'язує не тільки державний кордон, а й багатолітня спільна історія, традиції, економічні мотиви, родинні зв'язки тощо. Неабияка увага редакцією газети акцентується на економічній співпраці між прикордонними областями Угорської Республіки (Саболяч-Сатмар-Берегська, Гайду-Бігарська) та України (Закарпатська) [11]. Далі за кількістю публікацій можна виокремити питання, що стосуються культурного співробітництва. Але тут слід відмітити, що впродовж 1991-1995 рр. з'являються невеликі за обсягом статті по даній темі. Очевидно, це обумовлено тим, що

на етапі становлення міждержавних відносин перевага надається політичним аспектам, як основі, на якій базуються подальші офіційні взаємини.

В 1996 р. постає нова тема, пов'язана з встановленням пам'ятного знаку на Верещькому перевалі на честь 1100-річчя віднайдення угорцями батьківщини. Дане питання викликало різні дискусії в суспільстві, обговорювалося не тільки на рівні регіонів, але і на міждержавному рівні. Відповідно, висловлювалися "плюси" і "мінуси" проекту як громадськістю області, так і українським та угорським керівництвом. Варта зауважити, що редколегія "Новин Закарпаття", на відміну від деяких інших видань області, присвятила цій проблемі значно менше уваги, хоча, здавалося б, саме офіційний орган облдержадміністрації та обласної ради повинен займатися характеристикою й аналізом подібних заходів. На сторінках "Новин Закарпаття" час від часу з'являлися невеликі за обсягом публікації, в яких йшлося про спорудження угорцями пам'ятника. Натомість газета й надалі широко висвітлювала питання культурних зв'язків [12], засідання змішаних українсько-угорських міжурядових комісій з питань координації прикордонного співробітництва та з питань забезпечення прав національних меншин [13]. Значна увага приділялася редакцією візитам міжпарламентських делегацій, візитам Президентів і послів [14], а також реконструкції єдиного на українсько-угорському кордоні автомобільного мосту через р.Тису [15].

В другій половині 90-х років співпраця між країнами набирає нових обертів. В "Новинах Закарпаття" ми можемо зустріти публікації під такими заголовками як: "Зустріч депутатів сусідніх областей", "Україна - Угорщина: новий імпульс у розвитку прикордонного співробітництва", "Україна - Угорщина: співпраця на рівні Міністерств і регіонів" [16] та багато інших. В цей час велика увага зосереджується на окресленні культурних, освітніх та наукових зв'язків між навчальними закладами, театрами і національно-культурними товариствами двох країн [17].

Характеризуючи публікації, вміщені в "Новинах Закарпаття", потрібно зауважити, що дане видання чи не найповніше подало інформацію про повінь, яка завдала великої

шкоди населенню Закарпаття, і відповідно, про значну допомогу Угорського Уряду жителям краю. Зокрема, багато йдеться в газеті про повінь 2001 р. і про ту величезну гуманітарну допомогу, яку надала Угорщина потерпілим закарпатцям. Починаючи з 17 березня і по 17 травня 2001 р. на її сторінках друкується матеріал про надходження вантажів гуманітарної допомоги в область з різних країн Європи і США. Та найбільша допомога надійшла з Угорської Республіки [18]. Для того, щоб зробити життя людей по обидва береги р. Тиси більш безпечним, 9 квітня 2001 р. в м. Ужгороді відбулася спеціальна робоча зустріч Прем'єр-міністрів України В.Ющенко і Угорської Республіки В.Орбана, в роботі якої взяв участь голова Закарпатської облдержадміністрації В.Балога. Детально про наслідки цих переговорів ми можемо дізнатися із статті В.Питки, вміщеної в "Новинах Закарпаття" за 10 квітня 2001 р. [19].

Кількістю та якістю публікацій із проблеми українсько-угорських відносин відзначається друкований орган угорською мовою "Kárpáti igaz szó". Потрібно надати належне редакції газети у досить-таки об'єктивному відображенні відносин між двома країнами зважаючи на той факт, що вона є, в основному, представником і виразником інтересів угорського населення області. Статті за 1990-1992 рр. в "Kárpáti igaz szó", так само як і в "Новинах Закарпаття", відображають процес становлення дружніх зв'язків між Україною та Угорською Республікою і місце закарпатських угорців у цих взаємовідносинах. Більше матеріалу з цього приводу з'являється у номерах газети починаючи з 1993 р. Якщо публікації за 1993 р. аналізують двостороннє політичне співробітництво [20], то переглядаючи статті за 1994-1995 рр. знаходимо багато цікавої інформації про освітні та наукові зв'язки між Угорщиною і Закарпаттям [21] й про вирішення питання статусу угорської національної меншини в краї. Зокрема, багато писалося про візит голови Відомства у справах угорців, які проживають за кордоном, Л.Лабоді [22], а також про офіційні зустрічі міжпарламентських і міжурядових делегацій. Темою переговорів постійно були одні і ті ж питання: це економічне і культурне співробітництво. Велику увагу Угорщина звертала і на забезпечення належних

прав угорській національній меншині з боку української влади [23].

На відміну від інших періодичних видань області, редакція "Kárpáti igazs szó" описує процес надходження гуманітарної допомоги з Угорщини в Закарпаття у зв'язку з повінню 1993 р. [24].

Значно більшу увагу, ніж "Новини Закарпаття", угорськомовна газета приділяє питанням, пов'язаним із спорудженням пам'ятника на Верещькому перевалі. Причому, позиція редакції є достатньо об'єктивною, не схильною до жорсткого відстоювання інтересів угорської сторони, зацікавленої в побудові пам'ятного знаку. Статті, вміщені в газеті, всіляко підтримують ідею спорудження пам'ятника, яка за словами Л.Брензовича, заступника голови Товариства угорської культури Закарпаття (ТУКЗ), зародилася ще в 1995 р. [25]. Потрібно зауважити, що в цей час і обласна влада, і державне керівництво в Києві дали згоду на зведення пам'ятного знаку на честь 1100-річчя переходу угорцями Верещького перевалу. Проти виступила значна частина українського населення області, деякі культурні товариства, крайові організації КУНу, НРУ та інші. Ситуація настільки загострилася, що дане питання і донині вирішується не тільки на рівні області, але і під час зустрічей на міждержавному рівні [26]. Доречності побудови пам'ятника саме на Верещькому перевалі присвячувалася не одна конференція у складі археологів, істориків, політиків. Про все це йдеться на сторінках "Kárpáti igazs szó" [27]. На одній з таких зустрічей голова ТУКЗ М.Ковач заявив: "Закарпатські угорці націлені на те, щоб відіграти власну посередницьку роль між українським і угорським народом, і тому основне питання для них – щоб два народи зрозуміли один одного. У нас, тутешніх угорців, є подвійна місія: нам потрібно знайти собі місце як громадянам України, а з культурницької точки зору – прив'язуватися до історичної батьківщини" [28]. Аналогічне питання обговорювалося і під час візиту Л.Кучми до Угорської Республіки в 1998 р. Про це йдеться у статті "Леонід Кучма в Будапешті". Президент Угорщини А.Гьонц висловив побажання про спільне, українсько-угорське, спорудження пам'ятника на

Верещькому перевалі [29]. А Генеральний консул Угорської Республіки в м.Ужгороді З.Сокач з цього приводу зауважив наступне: "Угорська спільнота не хоче позначити кордони колінь Великої Угорщини, встановивши пам'ятний знак на Верещькому перевалі, а місце приходу угорців в Карпатський басейн" [30].

Поруч з характеристикою міжнаціональних відносин, не залишилися поза увагою редколегії "Kárpáti igazs szó" проблеми регіонального співробітництва [31], зустрічі Президентів та Прем'єр-міністрів двох країн. Темою переговорів і надалі залишається питання про дотримання прав національних меншин, насамперед, угорської в Україні [32]. І лише одна невеличка публікація в угорськомовній газеті розповідає про візиту українців в Угорщину, про їх кількість, місце проживання, культурні товариства тощо [33].

В серії статей за 2001 р. аналізуються результати зустрічі Прем'єр-міністрів України та Угорської Республіки В.Ющенко та В.Орбана, метою яких було обговорення таких питань як: 1) економічне співробітництво; 2) культурне; 3) розробка протипаводкової програми; 4) введення Угорщиною візового режиму по відношенню до України. З приводу повеней, від яких постраждала Україна і Угорщина в 1998 р. та в 2001 р. В.Орбан зазначив: "Тиса, а відповідно і проблема паводків не українська, не угорська, а спільна справа, вирішення якої потребує спільних зусиль" [34]. Щодо запровадження візи, то угорський Прем'єр-міністр запевнив, що поки Угорщина не стане повноправним членом ЄС, Україні не потрібно турбуватися з цього приводу. В.Ющенко та В.Орбан також відзначили, що є всі можливості для того, щоб підняти економічне співробітництво на якісно новий рівень [35]. А стосовно культурних зв'язків, український Прем'єр-міністр наголосив, що Україна розраховує на те, що Угорський уряд стане звертати більше уваги на угорських громадян українського походження. Визнав за необхідне виділити час на угорському телебаченні для програм на українській мові, відкрити кафедри україністики в Будапештському та Дебреценському університетах тощо [36].

На увагу заслуговують і такі обласні періодичні видання як "Срібна земля" і "Срібна земля - фест". Їх позиція щодо

висвітлення українсько-угорських взаємин, практично, є одноставною. Тематика не відрізняється від тієї, яка зустрічається на шпальтах інших видань, та звертає на себе увагу опозиційне ставлення до офіційної думки. Насамперед, це стосується питання про спорудження пам'ятного знаку на Верещькому перевалі. Звичайно, більше матеріалу присвячено характеристиці політичних відносин між двома країнами, які відзначаються як позитивні і добросусідські. В одній з публікацій показана офіційна лінія Будапешта щодо України, яку висловив Генеральний консул Угорської Республіки І. Монорі. Він відзначає, що Україна – добрий і найбільший сусід Угорщини, і що вона зацікавлена в стабільній і сильній Україні, в стабільному Закарпатті [37]. Щодо національних меншин, угорською стороною не раз підкреслювалося: її ставлення до України визначатиметься ставленням останньої до угорців Закарпаття [38]. Зустрічаються на сторінках “Срібної землі” і “Срібної землі - фест” публікації, які відображають становище української діаспори в Угорщині, але їх не так багато [39].

На фоні економічного і культурного висвітлення двосторонніх відносин виділяється тема про диспути навколо спорудження пам'ятника на Верещькому перевалі. Редакції газет виступили проти його встановлення на цьому місці. Причому протест висловлюється не тільки угорській стороні і виразникам інтересів угорців на Закарпатті, але й українській владі як на місцевому, так і на державному рівні, яка спочатку дала згоду на побудову пам'ятника. Свою незгоду противники даного заходу на сторінках газет мотивували таким чином: “Як можна будувати такий пам'ятник на історичному і святому місці, де в березні 1939 р. угорськими фашистами було розстріляно 400 січових стрільців – захисників Карпатської України” або: “Ніхто не проти національного свята Угорщини! Ми проти свавілля і приниження владою свого ж таки народу, невід'ємною частиною якого є і закарпатські угорці!” [40]. Важливою з цього приводу є точка зору колишнього посла Угорщини в Києві, який в своєму інтерв'ю заявив: “Ми нарешті повинні зрозуміти: якими б глибокими не були наші патріотичні почуття, яким би безсумнівним не вважали свій історичний світогляд, інші народи можуть розуміти історію по-іншому, адже вони також є

патріотами своєї вітчизни і мають право вважати справедливим лише своє бачення історії. Можна з ними не погоджуватися, але їм погляди слід обов'язково брати до уваги” [41].

Своєрідну полеміку вела редакція “Срібної землі” з М.Ковачем, головою Товариства угорської культури Закарпаття. В одному з березневих випусків газети за 2000 р. у статті під назвою “Не патріотично, пане Ковач!” критикується позиція лідера ТУКЗ, який відзначив, що в деяких обласних періодичних виданнях ведеться “брудна кампанія” щодо спорудження пам'ятника на Верещькому перевалі на честь приходу угорців в басейн Дунаю 1100 років тому. Якщо вірити пресі, то ці статті М.Ковач назвав “навіть екстремістськими”, а відповідь йому була така: “Відколи це патріотичні виступи на захист національної ріднини вважаються екстремістськими?” [42].

Не залишилася без критики на шпальтах “Срібної землі - фест” ідея президії ТУКЗ щодо створення Притисянського району, який би об'єднував населені пункти, де переважає угорське населення. Таку пропозицію М.Ковач висловив напередодні візиту в Україну Прем'єр-міністра Угорщини В.Орбана. Однак вона не стала темою українсько-угорських переговорів, а пан Ковач заявив, що Притисянський район й надалі залишається політичною метою Товариства угорської культури Закарпаття [43].

Попри велику зацікавленість даними питаннями, “Срібна земля” і “Срібна земля - фест” подають матеріал про економічне [44] і політичне [45] співробітництво між Україною та Угорщиною, значно менше про культурне. Певна увага на сторінках газет приділяється проблемі візового режиму між Україною і Угорською Республікою та Закону про угорців, які проживають у сусідніх країнах, прийнятого Державними Зборами Угорщини 19 червня 2001 р. [46].

Не відстала у своїй критиці щодо спорудження пам'ятника на перевалі газета “Карпатський голос”. Як на наш погляд, то публікації з цього приводу на сторінках видання є ще більш різкими і такими, що категорично виступають проти проведення будь-яких заходів на Верещькому перевалі пов'язаних із святкуванням 1100-річчя віднайдення угорцями батьківщини, вбачаючи в цьому екстремістські тенденції сусідньої Угорщини.

Гортаючи "Карпатський голос" за 1999-2001 рр. ми можемо знайти тут і "Заяву Української народної ради Закарпаття з приводу дальшого продовження угорської агресії в Закарпатті", і "Заяву Центрального проводу Народного Руху України "Про спорудження пам'ятників на Верещькому перевалі" та інші прояви протесту [47].

Однією з найперших газет в області, що стала писати про українсько-угорські зв'язки була "Закарпатська правда", яка видається з 30 квітня 1920 р. Основна увага зверталася на освітні, культурні та політичні співробітництва між Україною та Угорщиною. Вже в статті за 1989 р. йдеться про підписання протоколу про співпрацю між Міністерством вищої і середньої спеціальної освіти Української РСР, Міністерством народної освіти Української РСР та Міністерством культури і освіти Угорської Республіки на 1990 р. [48]. Коментуючи що подію державний секретар Міністерства культури і освіти Угорщини Ф.Пустой підкреслив, що співробітництво між країнами в галузі освіти має давні традиції, але такий широкомасштабний документ прийнято вперше. В ньому враховано як уже нагромаджений досвід, так і нові тенденції, що відображають зміни, які відбуваються в наших країнах [49]. Інформує газета і про приїзд в Україну і на Закарпаття Президента Угорської Республіки А.Гьонца восени 1990 р. [50]. Частина публікацій присвячена культурній співпраці, зокрема такі: "Угорсько-українське товариство", "Товариство угорської інтелігенції", "Гість - угорська книга", "Товариство української культури в Угорщині", тощо [51]. У всіх них описуються дружні, гідні подальшого розвитку взаємини між двома народами. Починаючи з 1992 р. з'являється більше статей політичного та економічного характеру. "Закарпатська правда" детально аналізує результати переговорів, які проходили в Закарпатті між Президентом України Л.Кравчуком та Прем'єр-міністром Угорщини Й.Анталом, та між Міністрами культури двох держав - П.Хоролець й Б.Андрашфалві [52].

На жаль, нам не вдалося прослідкувати позицію "Закарпатської правди" щодо даної проблеми за все досліджуване десятиріччя, оскільки газета, починаючи з 1997 р. виходила вкрай нерегулярно, з перервами.

Поодинокі, невеликі за обсягом публікації про зв'язки між двома сусідніми країнами зустрічаються в "Карпатській Україні" за 1993 р. [53].

На завершення варта згадати районну газету "Вісник Берегівщини," оскільки вона виходить у місці компактного проживання угорців українською та угорською мовами. Газета прагне широко інформувати свою читачку аудиторію не тільки про діяльність центральних та місцевих органів влади, але і про те, як розвивається співробітництво між Україною (та Закарпаттям) і Угорщиною. На користь того, що Берегівщина відіграє немаловажну роль у взаємовідносинах між Угорщиною та Закарпаттям свідчить той факт, що ще в серпні 1991 р. Міністр закордонних справ Угорської Республіки Г.Ссенські відвідав м. Берегово, про що розповідається у районній пресі [54].

Якщо "Вісник Берегівщини" початку 90-х років основну увагу звертав на культурно-освітню співпрацю між країнами [55], то починаючи з другої половини 90-х років відображаються події політичного і економічного характеру [56]. Важливою подією, яку газета не могла не прокоментувати, було перебування в м.Берегові Президента Угорщини А.Гьонца навесні 1999 р. Крім райцентру, угорський Президент відвідав с.Вари, яке найбільше постраждало від осінньої повені 1998 р. А.Гьонц зауважив, що Угорщина не забуває про угорців за кордоном і в майбутньому надаватиме посильну допомогу у ліквідації наслідків стихійного лиха [57]. З липневого випуску "Вісника Берегівщини" за 1999 р. дізнаємося, що Закарпаття відвідав Міністр сільського господарства та розвитку регіонів Угорщини Й.Тордян. Автор статті Л.Зубанич відзначає, що разом із своїм українським колегою Б.Супіхановим, угорський Міністр віз переговори про поглиблення економічних зв'язків двох країн та прикордонних регіонів [58].

Отже бачимо, що преса відіграє важливу роль у формуванні суспільної думки на ті чи інші події, процеси та явища. Одним із аспектів, який потребує детального аналізу, висвітлення та роз'яснення, є проблеми українсько-угорських взаємин за роки незалежності України. Упродовж останнього десятиріччя ХХст на шпальтах обласної періодики

систематично порушувалися актуальні питання політичного, економічного, культурного, освітнього співробітництва між Угорською Республікою і Україною та Закарпаттям зокрема. У переважній більшості вся регіональна періодика характеризує ці взаємозв'язки як позитивні і добросусідські за винятком деяких моментів.

1. Інформація про ефективність роботи місцевих засобів масової інформації Закарпатської області // Відомчий архів Закарпатської обласної державної адміністрації. м. Ужгород. Ф.: 195. - Оп.: 23. Канцелярія. - Спр.: Листування з Кабінетом Міністрів України. 01 липня 1997-16 липня 1997. - Том VII. - На 146 аркушах. - Арк 144.
2. Задорожній О. Україна - Угорщина: міст до наступного тисячоліття. - К.: Парламентське видавництво, 2001. - С.182.
3. Декларація про принципи співробітництва між Українською Радянською Соціалістичною Республікою та Угорською Республікою по забезпеченню прав національних меншостей // Політика і час. - 1992. - №11-12. - С.25.
4. Демиденко В. Л. М. Кравчук: "Візит був плідотворним" // Новини Закарпаття. - 1991. - 5 червня. - С.1; Дипломатичне dossier: Брифінг в МЗС України // Політика і час. - 1994. - №10. - С.83.
5. Фазекош Е. Діяти в інтересах наших народів // Новини Закарпаття. - 1991. - 13 березня. - С.3; Студенський М. Дружнім зв'язкам міцніти // Новини Закарпаття. - 1991. - 13 серпня. - С.1; Попович І. Добрі відносини - гарантія миру // Новини Закарпаття. - 1994. - 5 лютого. - С.2.
6. Нитка В. Будапешт, вул. Новграді, 8 // Новини Закарпаття. - 1992. - 31 березня. - С.2; Попович І. Вулиця Висока, 60 // Новини Закарпаття. - 1994. 29 січня. - С.1; Відкрито Генеральне консульство // Новини Закарпаття. - 1993. - 5 червня. - С.1.
7. Чи спростився спрощений перехід? // Новини Закарпаття. - 1991. - 5 березня. - С.1; Ільницький І., Нитка В. На кордоні прочинили квартиру, і вже проблеми. А якщо відкрити вікно навстіж? // Новини Закарпаття. - 1994. - 6 січня. - С.1-2.
8. Україна й Угорщина в новій Європі (Розмова з послом України в Угорщині Дмитром Ткачем) // Новини Закарпаття. - 1992. - 10 жовтня. - С.7-8; Ільницький І. Малих народів не буває (Розмова з консулом Угорщини на Україні паном Шандором Поважої) // Новини Закарпаття. - 1992. - 19 листопада. - С.4.
9. Ілько І. Карпатський Єврорегіон: початок реальних дій // Новини Закарпаття. - 1993. - 27 квітня. - С.3; Попович І. Карпатський

Єврорегіон: поступ і пріоритети // Новини Закарпаття. - 1994. - 17 лютого. - С.4.

10. Закарпаття - Угорщина // Новини Закарпаття. - 1991. - 5 грудня. - С.2; Рішко М. Берегово: схвалено політичні рішення // Новини Закарпаття. - 1992. - 7 квітня. - С.1, 4; Ільницький І. Президент України Леонід Кравчук та Прем'єр-міністр Угорщини Йожеф Антал - на Закарпатті! // Новини Закарпаття. - 1993. - 1 травня. - С.1; По пович І. Анатолій Зленко і Гейза Єсенські - в Ужгороді // Новини Закарпаття. - 1994. - 1 лютого. - С.1.
11. Урам П. Арена співробітництва - індустрія туризму // Новини Закарпаття. - 1991. - 23 липня. - С.3; Співробітництво по новому // Новини Закарпаття. - 1992. - 17 грудня. - С.1; Результат зустрічі - угода про співробітництво // Новини Закарпаття. - 1994. - 27 січня. - С.1.
12. Зустріч в облдержадміністрації // Новини Закарпаття. - 1996. - 26 вересня. - С.1; Кравець С. Поетесу шанує Угорщина // Новини Закарпаття. - 1996. - 27 квітня. - С.15; Плоскіна В., Туранія В. Відзначення ювілею Михайла Грушевського у Будапешті // Новини Закарпаття. - 1997. - 6 лютого. - С.6.
13. Засідання змішаної українсько-угорської міжурядової комісії // Новини Закарпаття. - 1996. - 12 жовтня. - С.2; Рокосівчук І. У сусідів - по-сусідськи! // Новини Закарпаття. - 1997. - 15 травня. - С.2.
14. Розмова з послом Угорщини в Україні // Новини Закарпаття. - 1996. - 6 червня. - С.2; Нитка В. Леонід Кучма: "Є надія вирішити всі складні питання" // Новини Закарпаття. - 1997. - 19 листопада. - С.1-2; Ужанський С., Плоскіна В. Закарпаття - найчутливіший барометр українсько-угорських відносин // Новини Закарпаття. - 1997. - 23 жовтня. - С.5; Вашкеба І. Робочі візити міжпарламентських делегацій // Новини Закарпаття. - 1997. - 15 квітня. - С.1.
15. Берез І., Нитка В. Міст через Тису - крок до нової Європи // Новини Закарпаття. - 1996. - 20 січня. - С.1; Чоповдя І. Тиса - ріка добросусідства і співробітництва // Новини Закарпаття. - 1997. - 15 липня. - С.2.
16. Густі В. Зустріч депутатів сусідніх областей // Новини Закарпаття. - 1999. - 27 березня. - С.2; Маринцівський В. Україна - Угорщина: новий імпульс у розвитку прикордонного співробітництва // Новини Закарпаття. - 1998. - 5 листопада. - С.1; Попович М. Україна - Угорщина: співпраця на рівні Міністерств та регіонів // Новини Закарпаття. - 1999. - 12 листопада. - С.3.
17. Виставка у "Парламентській галереї" Будапешта // Новини Закарпаття. - 1998. - 29 вересня. - С.1; Україна та Угорщина: спільна

- історія, спільна культура // Новини Закарпаття. – 2000. – 10 жовтня. – С.2; Загірний М. Пройшли стажування в Угорщині // Новини Закарпаття. – 1999. – 24 червня. – С.1; Делсан М. До співробітництва в архівній справі // Новини Закарпаття. – 2000. – 11 червня. – С.3.
18. Інформація про надходження вантажів гуманітарної допомоги // Новини Закарпаття. – 2001. – 17 березня. – С.6; – 20 березня. – С.5; – 22 березня. – С.5; – 27 березня. – С.5; – 31 березня. – С.6; – 3 квітня. – С.5; – 10 квітня. – С.5; – 12 квітня. – С.5; – 19 квітня. – С.5; – 26 квітня. – С.5; – 5 травня. – С.6; – 15 травня. – С.5; – 17 травня. – С.6.
19. Нитка В. "Загнуздати норов Тиси і зробити життя людей по обидва боки ріки більш безпечним" // Новини Закарпаття. – 2001. – 10 квітня. – С.1.
20. Бірő А. Újabb kapcsolatt emető látogatás // Kárpáti igazs szó. – 1993. – március 4. – Ol. 11; Baksa L. Újabb lépés a kapcsolatok elmélyítése felé // Kárpáti igazs szó. – 1993. – május 4. – Ol. II.
21. Kmetty A. Magyar főiskola nyílik Beregszászon // Kárpáti igazs szó. – 1994. – május 21. – Ol. II; Kárpátaljai kutatók kitüntetése Nyregyházán // Kárpáti igazs szó. – 1995. – október 5. – Ol. 7; Magyar-ukrán kulturális és októliási egyezmények // Kárpáti igazs szó. – 1995. – április 6. – Ol. 1.
22. Kárpátaljára látogat a HTMH elnöke // Kárpáti igazs szó. – 1995. – szeptember 14. – Ol. 2; Kárpátaljai küldöttség a Határon Túli Magyarok Hivatalában // Kárpáti igazs szó. – 1994. – november 15. – Ol. 1.
23. Horn Gyula fogadta Mikola Sulgát // Kárpáti igazs szó. – 1995. – március 30. – Ol. 1; Fazekas E. Minden téren erősödnek a kapcsolatok // Kárpáti igazs szó. – 1995. – január 21. – Ol. 1-2; Kucsma – Horn találkozó // Kárpáti igazs szó. – 1995. – május 20. – Ol. 1; Megyesi József Kárpátalja látogatása // Kárpáti igazs szó. – 1994. – április 7. – Ol. 1; Nemzetiségi kisebbségek érdekében (Ungváron ülesezet az ukrán-magyar kormányközi vegyesbizottság) // Kárpáti igazs szó. – 1994. – április 14. – Ol. 1.
24. Továbbra is érkezik a humanitárius segély // Kárpáti igazs szó. – 1994. – január 6. – Ol. 1.
25. A milicentenárium Kárpátalján // Kárpáti igazs szó. – 1996. – augusztus 10. – Ol. 1.
26. Leonid Kucsma Budapesten // Kárpáti igazs szó. – 1998. – október 29. – Ol. 2.
27. Barát M. Verecke híres útján // Kárpáti igazs szó. – 1996. – június 6. – Ol. 3; Nemzetközi tudományos konferencia // Kárpáti igazs szó. – 2000. – december 2. – Ol. 1-2.

28. Nemzetközi tudományos konferencia. – Ol. 1.
29. Leonid Kucsma Budapesten // Kárpáti igazs szó. – 1998. – október 29. – Ol. 2; Az ukrán kormány támogatja a nemzetiségék szerveződését // Kárpáti igazs szó. – 1997. – január 16. – Ol. 1.
30. Nemzetközi tudományos konferencia. – Ol. 2.
31. Fazekas E. Képviseleink szabolcsban // Kárpáti igazs szó. – 1997. – november 22. – Ol. 2-3; Előterben a regionális együttműködés // Kárpáti igazs szó. – 2000. – február 29. – Ol. 1-2.
32. Toth Loránd nagykövet hivatalos látogatása Kárpátalján // Kárpáti igazs szó. – 1997. – március 1. – Ol. 1, 3; Leonid Kucsma Budapesten // Kárpáti igazs szó. – 1998. – október 29. – Ol. 1; Budapesten tárgyalt Anatolij Kinah // Kárpáti igazs szó. – 2001. – augusztus 4. – Ol. 1-2.
33. Ukránok Magyarországon // Kárpáti igazs szó. – 1999. – október 31. – Ol. 3.
34. Erdéli G. Ukrán-magyar kormányfői találkozó Ungváron // Kárpáti igazs szó. – 2001. – április 10. – Ol. 2.
35. Egyelőre nem lesz vizunkényszer // Kárpáti igazs szó. – 2000. – február 26. – Ol. 1; „Magyarország sokat tehet Ukrajnáért” // Kárpáti igazs szó. – 2000. – február 22. – Ol. 1.
36. „Magyarország sokat tehet Ukrajnáért” – Ol. 1.
37. Гаврош О. Вісь Україна-Угорщина – палиця на два кінці? // Срібна земля. – 1995. – 4 грудня. – С.4.
38. Комарницький В. Шандор Фодов: “Стратегічні інтереси угорців Закарпаття – добросусідські відносини між Україною і Угорщиною” // Срібна земля. – 1993. – 22 червня. – С.4.
39. Любка К. Українці в Будапешті // Срібна земля. – 1994. – 13 серпня. – С.10; Жугай В. Як українці в Угорщині справуються // Срібна земля. – 1998. – 26 лютого – 4 березня. – С.14.
40. Ладичесь О. Не забути б незабутнє ... // Срібна земля. – 1997. – 6 вересня. – С.4.
41. Хіба мова йде лише про пам’ятник на Верещькому перевалі? // Срібна земля - фест. – 2000. – 2-8 березня. – С.5.
42. Не патріотично, пане Ковач! // Срібна земля. – 2000. – 18 березня. – С.2.
43. Тімков М. Притисянський район залишається політичною метою ТУКЗ. // Срібна земля - фест. – 2000. – 16-22 березня. – С.4; Територіальний переділ Закарпаття залишився ідеєю фікс. Темою українсько-угорських переговорів він не став // Срібна земля - фест. – 2000. – 2-8 березня. – С.4.

44. Ядловський Я. Шлях інвестицій в Україну проліг через Будапешт // Срібна земля. – 1994. – 30 квітня. – С.8; Про регіональне співробітництво // Срібна земля. – 1998. – 4 липня. – С.4.
45. Мішик М. Всі дороги ведуть до Берегова // Срібна земля - фест. – 1999. – 20-26 травня. – С.2.
46. Зборівський В. Візовий режим з Україною Угорщина запровадить не раніше січня 2003 року (Тобто тільки напередодні свого вступу до Євросоюзу) // Срібна земля - фест. – 2000. – 23-29 листопада. – С.3; Статус угорців України коментує М. Ковач // Срібна земля. – 2001. – 7 липня. – С.2.
47. Заява Української народної ради Закарпаття з приводу дальшого продовження угорської агресії в Закарпатті // Карпатський голос. – 1999. – 6-12 лютого. – С.3; Заява Центрального проводу Народного Руху України “Про спорудження пам’ятників на Верещькому перевалі” // Карпатський голос. – 2001. – 7-13 квітня. – С.3.
48. Україна-Угорщина: співробітництво в галузі освіти // Закарпатська правда. – 1989. – 17 грудня. – С.1.
49. Там же.
50. К приезду на Україну Президента Венгерської Республіки Арпада Генца // Закарпатська правда. – 1990. – 27 септемб. – С.1.
51. Вашкеба І. Угорсько-українське товариство // Закарпатська правда. – 1991. – 11 січня. – С.2; Товариство угорської інтелігенції // Закарпатська правда. – 1993. – 6 листопада. – С.1; Гість – угорська книга // Закарпатська правда. – 1996. – 5 листопада. – С.2; Ваш С. Товариство української культури в Угорщині // Закарпатська правда. – 1995. – 24 січня. – С.1.
52. Зустріч двох міністрів // Закарпатська правда. – 1992. – 29 вересня. – С.1; Україна – Угорщина: крок до поглиблення співробітництва // Закарпатська правда. – 1993. – 1 травня. – С.1.
53. Угорці дискутують з українцями // Карпатська Україна. – 1993. – 5 серпня. – С.2; По-сусідськи // Карпатська Україна. – 1993. – 21 жовтня. – С.3; Угорське радіо – по-українськи // Карпатська Україна. – 1993. – 2 грудня. – С.5.
54. Міністр закордонних справ Угорщини Г. Єсенські у Берегові // Вісник Берегівщини. – 1991. – 15 серпня. – С.1, 3.
55. Співробітництво в народній освіті // Вісник Берегівщини. – 1992. – 15 січня. – С.3; День Закарпаття в Ніредьгазі // Вісник Берегівщини. – 1991. – 28 грудня. – С.3; Біров Е. Дебреценські курси: вигода двостороння // Вісник Берегівщини. – 1991. – 21 листопада. – С.2; Чанаді Ю. Незабутні дні! Угорська група Берегівського народного театру виступила в Будапешті // Вісник Берегівщини. – 1992. – 19

- грудня. – С.4; Бундович Ю. Гелелєс чекає студентів із Берегова // Вісник Берегівщини. – 1991. – 6 липня. – С.1.
56. Magyarország küldöttség városunkban // Beregszászi hírlap. – 1998. – febrár 2. – Ol. 1; „Megértem az érzéseket ...” // Beregszászi hírlap. – 1995. – április 22. – Ol. 1-2.
57. Президент Угорщини Арпад Гьонц на Берегівщині // Вісник Берегівщини. – 1999. – 20 травня. – С.1.
58. Zubánics L. Dr. Torgyán József munkálótogatást tett Kárpátaljáról // Beregszászi hírlap. – 1999. – július 8. – Ol. 1-2.